

Utredning och åtgärder vid problematisk skolfrånvaro

Dokumentet riktar sig till rektorer och personal på grundskolor i Huddinge kommun som utreder skolfrånvaro eller på annat sätt bidrar i det åtgärdande arbetet kring elever med en problematisk skolfrånvaro. Det är avsett att verka som ett stöd och som sådant utgör dokumentet ett komplement till centrala styrdokument, såsom Skolverkets allmänna råd på området.

1. Problematisk skolfrånvaro

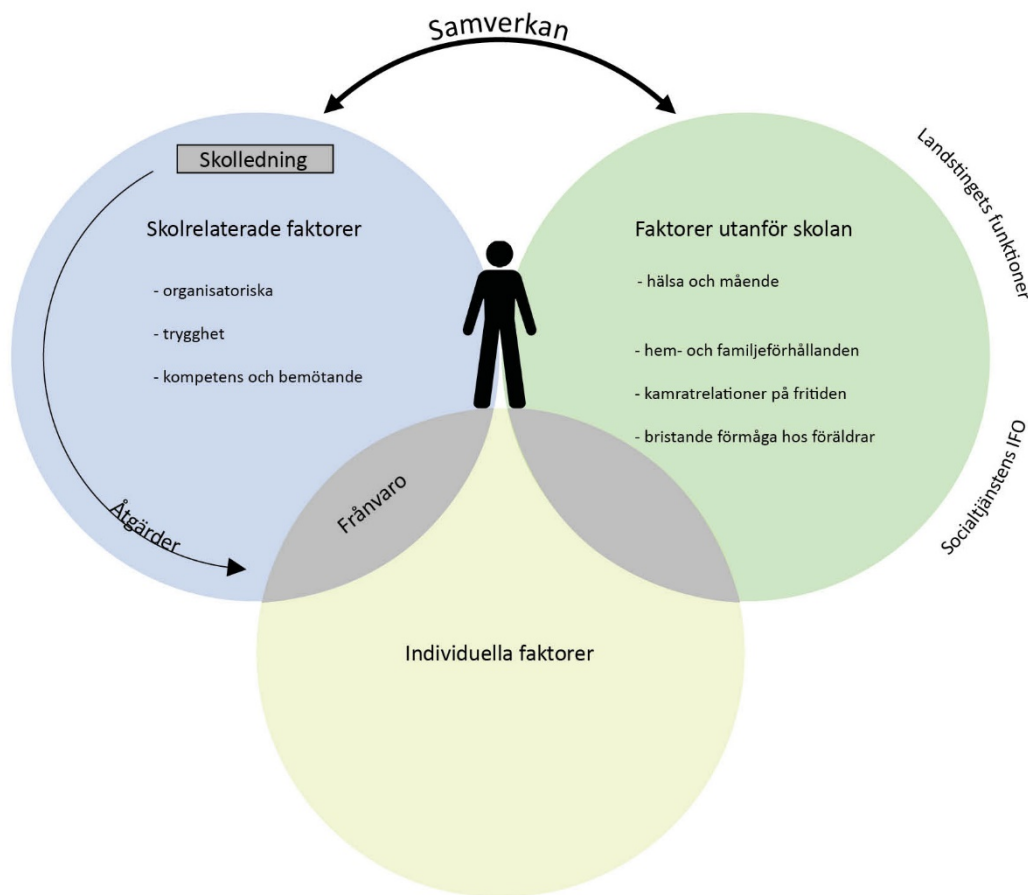
1.1. Bakgrund

All typ av upprepad eller längre frånvaro från skolan medför att eleven riskerar att gå miste om garanterad undervisningstid. Utifrån detta finns anledning att betrakta all form av omfattande skolfrånvaro, oavsett orsak, som potentiellt problematisk då den på sikt kan påverka elevens möjligheter att nå målen med utbildningen och inverkar på elevens rätt till skolgång.

Den samlade kunskapen som finns på området har visat att det kan finnas många och olika anledningar till att elever är frånvarande från skolan. Elever är individer med olika förutsättningar och dispositioner. Sådana individuella faktorer gör elever olika sårbara för mötet med den miljö som skolan utgör och utgör en del av förklaringen till varför vissa elever slutar närvara.

Skolrelaterade faktorer bakom frånvaro har att göra med skolan som arbetsmiljö. Den enskilda skolan har direkt möjlighet att påverka dessa och ett ansvar att göra så. Det är en stor utmaning att skapa en tillfredsställande arbetsmiljö för alla elever. Ett gott förebyggande arbete kräver en medvetenhet hos skolläda och personal om de riskfaktorer som kan bidra till att sårbara elever slutar komma till skolan eller inte deltar i undervisningen. God pedagogisk kompetens och förmåga att anpassa undervisningen till elever som behöver stöd, är även det ett uttalat ansvar för skolan.

Orsakerna till en elevs skolfrånvaro kan vidare, helt eller delvis, ligga i faktorer utanför skolans direkta kontroll. Det kan då exempelvis handla om elevens hälsa och mående, hemförhållanden eller övriga sociala kontakter. Trots att skolan inte har direkt inflytande över dessa faktorer, är det viktigt att skolan ändå gör en bedömning kring hur man på bästa sätt, och utifrån rådande situation, kan stötta eleven och/eller undanröja hinder för deltagande i undervisning. Elever kan mycket väl ha behov som inte kan tillgodoses genom skolan. I dessa fall kan skolan, och särskilt elevhälsans funktioner, spela en viktig roll när det kommer till att lotsa elev och vårdnadshavare vidare till en kontakt med, exempelvis, aktörer inom den offentliga hälso- och sjukvården. I andra fall kan det vara nödvändigt att skolan samverkar med externa parter om elevens situation, exempelvis barn- och ungdomspsykiatri (BUP) eller socialtjänsten.

1.2. Proaktivt förhållningssätt i arbetet med att utreda och åtgärda frånvaron

Tidig upptäckt och tidiga insatser är en framgångsfaktor i skolans arbete med att uppmärksamma och åtgärda frånvaro. Det är sällsynt att en elev helt plötsligt slutar komma till skolan. Tvärtom börjar det ofta med en ströfrånvaro som över tid växer alltmer i omfattning. Uppmärksammar inte skolan frånvaron ökar risken för att denna blir långvarig eller regelbunden. Om eleven med tiden kommer ytterligare efter i kunskapsutvecklingen och kanske även tappar sin känsla av samhörighet med övriga klassen, kan detta i sig bidra till att öka motståndet för eleven att gå tillbaka.

En förutsättning är att det finns rutiner på skolan för att tidigt reagera när en elev uppvisar ett mönster av återkommande eller tilltagande frånvaro. Exempelvis kan detta handla om att regelbundet följa upp den registrerade närvaron på enheten med hjälp av Skola24, samt försäkra sig om att lärarna har en likvärdig hantering av rutinerna för elevernas närvaro och frånvaro.

Det är rektorn på skolan som i första hand är ansvarig för att orsakerna till en elevs frånvaro utreds och att adekvata åtgärder kommer till stånd (7 kap 19a skollagen) Det går inte att ge en exakt definition för när en elevs frånvaro ska anses vara så pass omfattande att åtgärder måste vidtas. Rektorn måste göra en bedömning utifrån den situation som föreligger i det enskilda fallet. Vid en sådan bedömning skulle några utgångspunkter ändå kunna vara om eleven:

- har varit sammanhängande giltigt eller ogiltigt frånvarande i minst två veckor skoltid eller
- har varit ogiltigt frånvarande under minst fem tillfällen som omfattar minst 25 procent av skoldagen under en månads skoltid eller
- uppvisar varningssignaler eller riskfaktorer för frånvaro, t.ex. om en elevs frånvaro, oavsett om denna tidigare bedömts vara giltig eller ogiltig, börjar bilda ett mönster. (SOU 2016:94)

För att kunna göra en korrekt bedömning av situationen behöver skolan ha en bild av elevens samlade frånvaro. Om rektorn bedömer att orsakerna till en elevs frånvaro behöver utredas, ska detta göras skyndsamt. I samband med detta ska huvudmannen meddelas om elevens frånvaro vilket görs med hjälp av den blankett som finns tillgänglig på kommunens hemsida.

1.3 Elever som är folkbokförda i annan kommun

Skyldigheten att utreda upprepad och längre frånvaro omfattar alla elever på skolan. Det är elevens hemkommun, kommunen där eleven är folkbokförd, som är ytterst ansvarig och därför måste underrättas om en elev inte fullgör skolplikten.

Även offentliga skolhuvudmän är skyldiga att anmäla till en elevs hemkommun, när en utredning påbörjats med anledning av elevens skolfrånvaro. Det förekommer att elever som går på grundskolor i Huddinge, är folkbokförda i någon annan kommun. I det fall en sådan elev har en betydande frånvaro är det viktigt att förvaltningen i hemkommunen blir informerad om detta. I Huddinge kommun är det rektor på elevens skola som ansvarar för att en sådan anmälan upprättas.

1.4. Ett arbete för att förebygga frånvaro och främja närvaro

Att utreda och åtgärda frånvaro handlar alltid om en individ, den enskilda eleven. En åtgärd är något som borde vara konkret och begripligt och som går att omsätta i praktisk handling.

Skolfrånvaro är dock mycket sällan enbart ett individproblem. Nästan alltid finns en växelverkan mellan individuella faktorer och faktorer i skolmiljön. En bristande närvarokontroll, svagheter i det pedagogiska stödet, förekomsten av

håltimmar i schemalaggningsen, hög personalomsättning bland lärare, brister i den fysiska skolmiljön och ett hårt skolklimat präglad av kränkningar mellan elever är bara några exempel som återkommande lyfts fram som orsaker eller potentiellt bidragande faktorer bakom frånvaro.

Inom ramen för arbetet med att utreda orsakerna bakom enskilda elevers frånvaro, kan skolledningen komma att bli varse signaler eller indikationer som pekar på brister i organisationen eller i arbetsmiljön på den egna enheten. Detta kan, i sin tur, bidra till det mer övergripande arbetet som behöver bedrivas kring skolmiljön. Att regelbundet granska den egna verksamheten är inget nytt och görs redan på alla skolor i det systematiska kvalitetsarbetet och i arbete som sker utifrån bestämmelserna i arbetsmiljölagen. För att inkludera även aspekter rörande skolfrånvaro i det systematiska arbetet kan nedanstående förslag till frågeställningar tjäna som utgångspunkter för analys och frågor att återkommande komma tillbaka till:

- Har skolledningen god kännedom om närvaron på den egna enheten och följer denna upp utvecklingen med regelbundna mellanrum?
- Behöver interna rutiner kring rapportering, utredning och arbetsfördelning i det åtgärdande arbetet ses över och förändras?
- Är rutinerna som finns väl implementerade, det vill säga är dessa kända och följs av all personal?
- Finns ett tydligt förhållningssätt gentemot frånvaro hos personalstyrkan och vad vill vi signalera till elever på skolan och andra berörda?
- Har verksamheten tillgång till rätt typ av resurser och kompetens?
- Anläggs ett elevperspektiv vid planering av aktiviteter och vid schemalaggningsen?
- Avsätts tid för arbete med trivsselfaktorer och den psykosociala arbetsmiljön?

2. Utredning

2.1. Utredda frånvarons orsaker

Utredningen syftar till att skolan skaffar sig ett tillräckligt underlag för att förstå orsaken till elevens frånvaro. Skolan behöver, bland annat, ta reda på om orsaken till en elevs frånvaro på något vis hänger samman med skolan som arbetsmiljö.

Hur omfattande utredning som behövs är något som måste avgöras i det enskilda fallet. I vissa fall räcker det med en mycket enkel utredning. Samtidigt ställer andra typer av ärenden krav på en mer omfattande och allsidig utredning.

Oavsett orsak och omfattning består utredningsprocessen av några grundläggande komponenter. Skolan måste, i ett inledande skede, försöka skaffa sig information om omständigheterna kring elevens frånvaro. När en kartläggning är genomförd, måste uppgifter som framkommit sammanställas och bedömas, med fokus på hur skolan på bästa sätt ska kunna stötta eleven eller undanröja hinder för deltagande. Utifrån problemformulering fattas ett beslut på skolan i form av val av konkreta åtgärder, med grund i vad som framkommit under utredningen. Åtgärder som beslutats ska även följas upp och utvärderas.

- A. Kartläggning av orsaker
- B. Sammanställning, analys och återgivning
- C. Beslut
- D. Uppföljning

Vid en utredning ska den samlade kompetensen inom elevhälsan användas, om det inte är uppenbart obehövt. Inte sällan finns sociala orsaker och/eller bakgrundsfaktorer som är av sådan karaktär att de påverkar elevens närvaro på skolan.

Lärare och pedagogisk personal bör främst fokusera på skolrelaterade orsaker till frånvaron medan ansvaret för att utreda andra orsaker till frånvaro i första hand bör ligga på elevhälsan.

2.2. Kartläggning av orsaker

En utredning gällande skolfrånvaro måste, i möjligaste mån, utgå från eleven. Ett första steg är därför att genomföra intervjuer med eleven och elevens föräldrar för att på så sätt få en klarare uppfattning om varför eleven inte närvarar.

En rimlig utgångspunkt för en sådan intervju borde i de flesta fall vara att börja ställa frågor kring den frånvaro som skolan redan har noterat att eleven har haft. I fall där det redan finns en god, etablerad kontakt mellan föräldrar och skola kan detta falla sig ganska naturligt. I andra fall måste skolan kanske tydliggöra syftet med utredningen, varför föräldrar och elev är kallade och varför man ställer

frågor. Om det är möjligt, och vårdnadshavarna ger sitt godkännande, kan det vara meningsfullt att intervjua eleven och föräldrarna var för sig såväl som tillsammans för att på så sätt klarlägga om upplevelsen av frånvaron skiljer sig åt dem emellan.

Vem på skolan som är bäst lämpad för att, inom ramen för utredningen, ställa frågor till elev respektive föräldrar varierar sannolikt från fall till fall. Mentor eller klasslärare kan i många fall vara lämplig utifrån sin kännedom om eleven. Andra typer av ärenden kan ställa högre krav på samtalskompetens eller fackkunskaper och då kanske kurator eller någon annan av elevhälsans funktioner är bättre lämpad. Det förekommer situationer där skolan kan ha svårt att få tillgång till eleven och därför kan tvingas behöva få informationen på andra vägar, exempelvis genom samverkan med tredje part.

Genom kartläggningen får skolan förhoppningsvis en så god bild som möjligt gällande frånvarons orsaker och vad som eventuellt vidmakthåller en fortsatt frånvaro. Det vore inte realistiskt att utgå ifrån att skolan, enbart genom att fråga, alltid kommer att kunna få ett rakt besked om vilka omständigheter som gör att eleven inte närvarar, men genom intervjuförfarandet säkrar skolan ändå att elev och vårdnadshavare fått möjlighet att delge skolan sin syn på frånvarons orsaker.

A. Kartläggning av orsaker

- Intervju med eleven och elevens föräldrar (om möjligt både enskilt och tillsammans)
- *Om aktuellt*, komplettera med information från skolpersonal som kan bidra med sin kännedom om eleven.

Frågor att ta ställning till

Vem på skolan är i just detta fall bäst lämpad att föra samtal med elev och föräldrar? Mentor eller finns annan vuxen som eleven känner förtroende för?

Är kurator bättre lämpad?

Hur få tag i information när skolan inte har tillgång till eleven eftersom hen inte kommer till skolan?

Detta ska *minst* ha uppnåtts efter beslutsfasen

- Att elev och föräldrar fått en möjlighet att komma till tals
- Skolan bedömer att utredningen beaktat all den tillgängliga informationen som relevant i det enskilda fallet

2.3. Sammanställning, analys och återgivning

När utredaren ställt alla frågor, är det lämpligt att denne avslutar intervjun genom att göra en summarisk sammanfattning av det som framkommit för att därmed få en direkt bekräftelse på att utredaren uppfattat det som sagts på rätt sätt samt fått med väsentlig information. När så skett, ska relevanta uppgifter från samtalet dokumenteras skriftligen och dateras. Dokumentationen behöver inte vara omfattande, men ändamålsenlig.

Ibland framstår orsaken bakom frånvaron som tämligen uppenbar för de inblandade och det kan då vara möjligt att redan vid sittande möte enas kring en problemformulering. I mer komplexa situationer, där det råder större oklarhet kring hur skolan bäst bör agera, kan utredaren behöva ta tillbaka informationen till rektor och elevhälsa för vidare överväganden.

Inte sällan leder uppgifter som framkommit under kartläggningen till att utredningen i denna fas utökas till att bli mer omfattande. Om elevhälsan inte redan tidigare varit direkt involverade i kartläggningen så ska det i detta skede övervägas vilka kompetenser från denna som behövs i utredningen.

Utfallet från intervjuerna kan mycket väl visa på att faktorer i skolmiljön påverkar elevens närvaro. Det kan exempelvis röra sig om hur eleven upplevt eller uppfattat händelser under skoltid och/eller relationer till andra personer på skolan. Detta kan i sin tur aktualisera andra bestämmelser i skollagen, såsom skolans skyldighet att agera mot kränkande behandling eller för att tillförsäkra att det råder trygghet och studiero på skolan.

En mer omfattande utredning kan också visa om elevens vantrivsel eller skolmotstånd till exempel bottnar i en för eleven otillfredsställande lärandemiljö eller om det finns ett behov av särskilt stöd i undervisningen. Detta kan i sin tur kräva andra former av utredningsunderlag för att kunna ge eleven det stöd som behövs.

När utredningen utmynnat i en hypotes om frånvarons orsaker är det viktigt att skolan återkopplar till föräldrarna och eleven, presenterar vad utredningen kommit fram till samt ger dem möjlighet att reagera på slutsatserna. Det är naturligtvis värdefullt för det fortsatta arbetet om man lyckas uppnå en hög grad av enighet mellan alla inblandade om frånvarons orsaker och vilka insatser som behövs. När det gäller det senare måste skolan även förhålla sig realistisk till praktiska begränsningar och avgränsningar i sitt uppdrag. Det kan underlätta om fokus i diskussionen ligger på vad skolan faktiskt kan göra för att underlätta för elev och föräldrar.

B. Sammanställning, analys och återgivning

- Resultatet av kartläggningen sammanställs och utifrån denna formuleras en hypotes om orsakerna till frånvaron utifrån vad som framkommit
- Elev och elevens föräldrar delges hypotes och ges möjlighet att återkoppla på denna
- Resultatet dokumenteras skriftligt och arkiveras på skolan

Frågor att ta ställning till

Vilka kompetenser inom EHT kan behöva involveras (om dessa inte redan deltar i utredningen)?

Föranleder uppgifter som framkommit att ytterligare utredningar initieras exempelvis gällande behov av särskilt stöd (3 kap.), trygghet och studiero (5 kap.) eller kränkande behandling (6 kap.)?

Utifrån vad man identifierat som orsaker, hur kan skolan på bästa sätt stötta eleven i att närvara och/eller undanröja hinder för deltagande?

Vilket stöd önskar föräldrar från skolan för att kunna uppfylla sina skyldigheter att ta eleven till skolan?

Detta ska *minst* ha uppnåtts efter sammanställning och analys

- Att elev och föräldrar fått möjlighet att ge återkoppling kring skolans slutsatser
- En hypotes som i vart fall är tillräckligt tydlig för att ha som utgångspunkt för beslut om konkreta åtgärder från skolans sida
- Dokumentation av skolans arbete med att kartlägga och dra slutsatser

2.4. Beslut

Om utredningen förlöpt väl har skolan skaffat en förståelse kring varför eleven inte närvarar. Detta är också en förutsättning för att kunna erbjuda rätt typ av stöd. Stödet kan skifta i form och art och innefatta såväl pedagogiska och psykosociala insatser, som åtgärder av mer praktisk karaktär, som syftar till att inom verksamheten undanröja hinder för elevens närvaro.

En insats är oftast relevant om den går att härleda till vad som framkommit i utredningen. Förutom kravet på relevans, är det viktigt att det tydligt framgår vem eller vilka som är ansvariga för genomförandet och när beslutet kommer att följas upp av skolan.

Anpassningar av undervisning och i klassrummet kan mycket väl planeras av lärare eller av professionen inom ett arbetslag. Mer omfattande åtgärder, som innebär att mer resurser avsätts, kräver oftast ett beslut av rektor. En

åtgärd kan också, som nämnts, innebära att elevhälsans professioner hjälper elev och föräldrar med att söka stöd från externa aktörer, exempelvis inom hälso- och sjukvården.

Beslut som fattas av skolan kan enbart omfatta vad skolan själv ämnar göra eller förändra utifrån sitt ansvar för att anpassa verksamhet och undervisning. Detta bör också avspeglas i den skriftliga formuleringen av beslutet. Eventuella överenskommelser och planering som görs upp tillsammans med eleven själv och dennes föräldrar, inom ramen för ett samarbete för att eleven ska öka sin närvaro på skolan, kan med fördel dokumenteras men är i formell mening inte en del av skolans åtgärder.

C. Beslut

- Rektor, eller rektors delegat, fattar beslut om vilka konkreta åtgärder som skolan kommer att vidta och dessa meddelas elev och föräldrar.
- Beslutet och/eller beskrivningen av åtgärderna dokumenteras skriftligen och arkiveras på skolan.
- I dokumentationen ska framgå vem eller vilka som är ansvariga för åtgärden och när denna kommer att följas upp.
- Kopplingen till utredningen ska framgå i beslutet. "Eftersom det framkommit att eleven upplever det här (...) så väljer skolan att göra så här (...)"

Detta ska minst ha uppnåtts efter beslutsfasen

- Det är tydligt, för alla inblandade, vad skolan kommer att göra och varför detta görs
- Beslutet finns dokumenterat och daterat
- Tidpunkt för uppföljning är bestämd

2.5 Uppföljning

Det är inte ovanligt att insatserna kan pågå under längre tidsperioder och det är därför viktigt att åtgärder som beslutas kontinuerligt följs upp och utvärderas från skolans sida. Risken är annars att arbetet fortskrider med stödinsatser som inte är verkningsfulla.

Liksom utredningen, förutsätter uppföljningen en dialog med elev och föräldrar. Under pågående insatser bör skolan överlag försöka hålla en tät kontakt med elev och hem, medan ett uppföljningsmöte handlar om att utvärdera den period som förflutit sedan senaste uppföljningen. Elevens närvaro under perioden, genom närvarostatistiken, är en given utgångspunkt. Utöver detta bör utvärderingen också behandla andra aspekter såsom hur skolarbetet förflutit, om åtgärderna kunnat genomföras som planerat, elevens kunskapsutveckling under perioden samt om eleven upplever en förändring i skolsituationen.

Hur frekvent uppföljningen bör ske kommer främst an på mängden total frånvaro och frånvarans orsaker. Det är rimligt att utgå från att uppföljningen bör ske tätare i ett mer akut skede, men att lite längre tid tillåts förflyta när utvecklingen väl konstaterats gå i positiv riktning. Samtidigt som åtgärderna måste få tillåtas ge effekt, måste skolan vara öppen för att ifrågasätta stödets karaktär, och om ytterligare insatser eventuellt behövs, om utfallet skulle visa på en liten förändring eller ingen förändring alls.

D. Uppföljning

- Hur har elevens närvaro utvecklats under perioden?
- Hur aktiv är eleven i skolarbetet?
- Upplever eleven förändring i skolsituationen?
- Är åtgärder som skolan satt in adekvata?